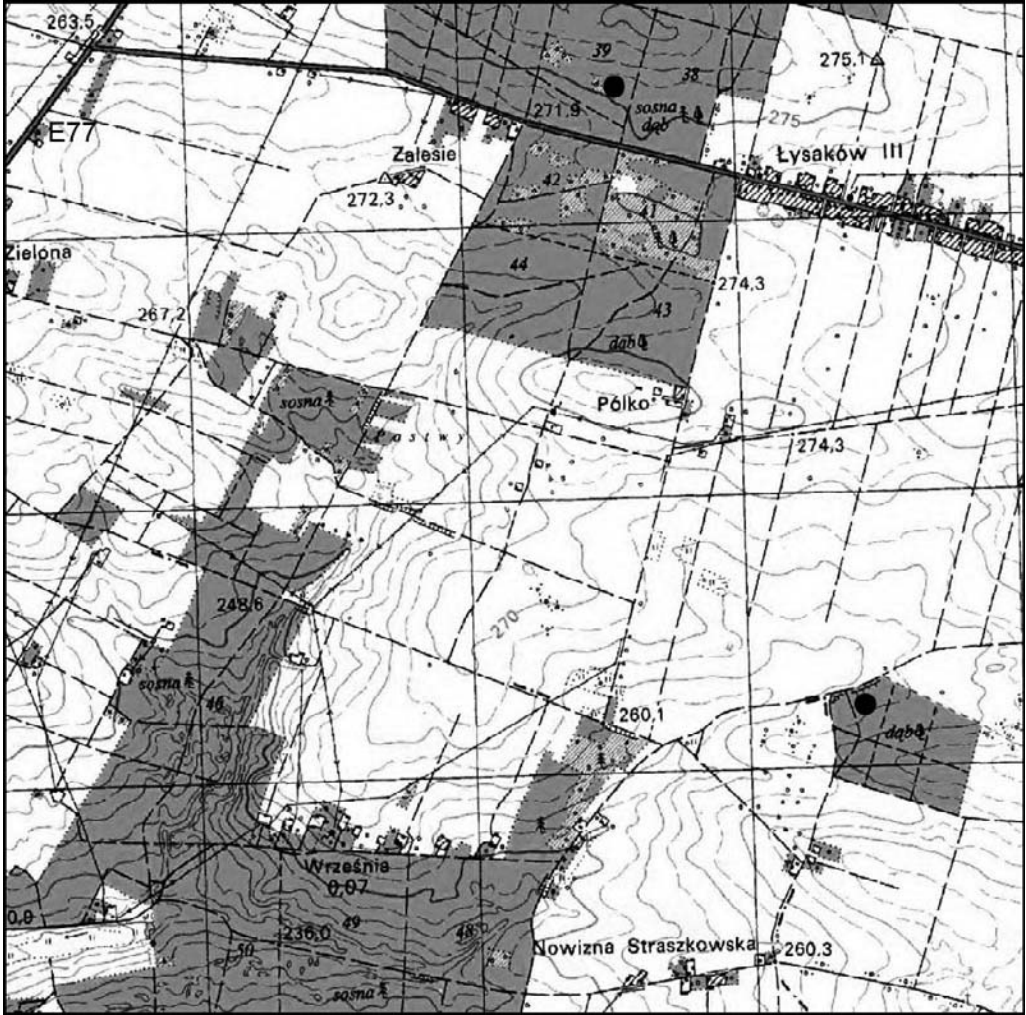

**Nowe stanowiska *Avenula planiculmis* (Poaceae)
na Wyżynie Małopolskiej**

Avenula planiculmis (Schrad.) W. Sauer & Chmelitschek [*Avena planiculmis* Schrad., *Avenastrum planiculme* (Schrad.) Opiz., *Helictotrichon planiculme* (Schrad.) Pilg., *Avenochloa planiculmis* (Schrad.) Holub)], czyli owsica spłaszczona jest gatunkiem pochodzenia europejskiego (MEUSEL i in. 1965), zaliczana do karpacko-bałkańskiego typu zasięgowego

Ryc. 1. Lokalizacja dwóch nowych stanowisk *Avenula planiculmis* (Schrad.) W. Sauer & Chmelitschek na Płaskowyżu Jędrzejowskim (Wyżyna Małopolska)

Fig. 1. Locality of the two new localities of *Avenula planiculmis* (Schrad.) W. Sauer & Chmelitschek in the Jędrzejowski Plateau (Małopolska Upland)

(ZAJĄC & ZAJĄC 2009). Jako gatunek górski (ZAJĄC 1996) uważany jest za element wspólny dla gór Półwyspu Bałkańskiego, Karpat oraz Sudetów (PAWŁOWSKI 1977). W Polsce znajdują się ponad 30 stanowisk *A. planiculmis*, z czego tylko 2 odnotowano w górach – Tatry, gdzie związana jest z traworoślami z rzędu *Adenostyletalia alliariae* i Sudety (Masyw Śnieżnika), którą to populację należy wiązać z zespołem *Carici rigidae-Festucetum supinae*. Pozostałe stanowiska niżowe, skupione głównie na Wyżynie Małopolskiej (BRÓZ & PRZEMYSKI 1983; FREY 1991; ZAJĄC & ZAJĄC 2001). Zlokalizowane są w zbiorowiskach leśnych (szeroko pojęty bór mieszany sosnowo-dębowy *Quercus roboris-Pinetum* lub świetliste dąbrowy *Potentillo albae-Quercetum*).

Z uwagi na zajmowane siedliska, o specyficznych uwarunkowaniach klimatyczno-glebowych, owsica spłaszczona znajduje się na polskiej „czerwonej liście”, jako gatunek rzadki (kat. R) (ZARZYCKI & SZELĄG 2006) oraz w polskiej „czerwonej księdze”, jako narażony (kat. VU) (FREY & PIĘKOŚ-MIRKOWA 2001). Ponadto *Avenula planiculmis* została uznana za gatunek narażony na wymarcie (kat. VU) w Karpatach Polskich (FREY & PIĘKOŚ-MIRKOWA 2008) oraz na Wyżynie Małopolskiej (BRÓŻ & PRZEMYSKI 2009).

Podczas badań terenowych prowadzonych od 2007 r. na Płaskowyżu Jędrzejowskim (Niecka Nidziańska) znaleziono 2 nowe stanowiska *Avenula planiculmis*, które zlokalizowane są kilka kilometrów na S od Jędrzejowa, niedaleko trasy E-77 (Ryc. 1):

1. Las pomiędzy Łysakowem pod Lasem (Łysków III) a Diamentem, kwadrat ATPOL o boku 2,5 km – EF 0220. Obszar ten objęty jest ochroną Natura 2000, jako „Ostoja Gaj” PLH 260027. *Avenula planiculmis* znajduje się tutaj w płacie świetlistej dąbrowy *Potentillo albae-Quercetum* z dużym udziałem *Fraxinus excelsior*. Jego populacja jest tutaj dość bogata, licząc w całym kompleksie leśnym ok. 30 osobników (kęp). O występowaniu tego gatunku na tym stanowisku wstępnie już informował autor przy okazji innego opracowania (PRZEMYSKI & PIWOWARSKI 2009), gdzie *A. planiculmis* została zamieszczona w zdjęciu fitosocjologicznym.

2. Las na NE od Nowizny Straszowskiej, ok. 5 km na E od Mierzawy, kwadrat o boku 2,5 km – EF 0230. Stanowisko to położone jest w dobrze wykształconej świetlistej dąbrowie *Potentillo albae-Quercetum*, zlokalizowanej w północnej części niewielkiego kompleksu leśnego. Stwierdzono zaledwie 5 osobników (kęp) rozproszonych na badanej powierzchni; wszystkie były kwitnące.

Dla pełniejszej charakterystyki tej fitocenozy, wydzielono jednolity płat roślinności (ok. 400 m²), gdzie wykonano zdjęcie fitosocjologiczne zamieszczone poniżej:

Zdj. 2.06.2010r. GPS: 50°34'42.636N/20°17'42.486E; las na NE od Nowizny Straszowskiej. A-30%: *Quercus petraea* 3. B-40%: *Quercus petraea* 3; *Crataegus monogyna* 1; *Carpinus betulus* +; *Frangula alnus* +; *Prunus spinosa* +; *Pyrus pyraster* +; *Rhamnus cathartica* +; *Sorbus aucuparia*. C-100%: *Avenula planiculmis* +. Ch.All. *Potentillo albae-Quercion petraeae*, Ch.O. *Quercetalia pubescenti-petraeae*: *Lathyrus niger* 3; *Potentilla alba* 1; *Melittis melissophyllum* +. Ch.Cl. *Quercio-Fagetea*: *Cerasus avium* +; *Euonymus verrucosa* +; *Poa nemoralis* 2; *Cruciata glabra* 1; *Anemone nemorosa* +; *Brachypodium sylvaticum* +; *Galium schultesii* +; *Lathyrus vernus* +; *Lilium martagon* +; *Melica nutans* +; *Ranunculus auricomus* +; *Viola raichenbachiana* +. Ch.Cl. *Molinio-Arrhenatheretea*: *Serratula tinctoria* 1; *Betonica officinalis* +; *Dactylis glomerata* +; *Festuca rubra* s. lato +; *Galium boreale* +; *Poa pratensis* +; *Ranunculus acris* +. Ch.Cl. *Trifolio-Geranietea sanguinei*: *Astragalus glycyphyllos* 1; *Clinopodium vulgare* +; *Peucedanum cervaria* +. Inne: *Quercus petraea* 1; *Rhamnus cathartica* +; *Rosa dumalis* +; *Convallaria majalis* 4; *Brachypodium pinnatum* 2; *Carex montana* 1; *Hieracium murorum* 1; *Calamagrostis arundinacea* +; *Carex pallescens* +; *Euphorbia angulata* +; *Fragaria vesca* +; *Galium aparine* +; *Geum urbanum* +; *Heracleum sphondylium* +; *Hypericum perforatum* +; *Luzula pilosa* +; *Maianthemum bifolium* +; *Melampyrum pratense* +; *Scorzonera humilis* +; *Solidago virgaurea* +; *Urtica dioica* +; *Vaccinium myrtillus* +; *Veronica chamaedrys* +; *Viola mirabilis* +. Mszaki-zn: *Brachyteciastrum albicans* +; *Plagiomnium affine* +.

Stanowisko w okolicach Nowizny Straszowskiej najprawdopodobniej pochodzi od stanowiska w Łysakowie pod Lasem. Przemawia za tym bliskość położenia obu stanowisk (ok. 2,5 km) oraz dość duża różnica w liczebności populacji. Oba stanowiska *Avenula planiculmis* w chwili obecnej, wydają się mało zagrożone, choć obserwuje się wzrost gatunków krzewiastych, które w niedługim czasie mogą spowodować większe zacinienie dna lasu

doprowadzając do przekształcenia w grąd tak rzadkiego typu siedliska, jakim jest świetlista dąbrowa. Wówczas ustąpić stąd może owsica spłaszczona oraz inne interesujące gatunki światłożądne, np.: *Carex montana*, *Lilium martagon*, *Melittis melissophyllum*, czy *Scorzoneria humilis*.

Summary. New stations of *Avenula planiculmis* (Poaceae) in the Małopolska Upland. *Avenula planiculmis* (Poaceae) – very rare and threatened species of grass has got many stations in southern Poland, mainly in the Małopolska Upland. The two new localities have been found near Jędrzejów: in Łysaków pod Lasem (ATPOL square EF 0220) and near Nowizna Straszowska (ATPOL square EF 0230). The specimens of both stations grow in the xerothermic oakwood *Potentillo albae-Quercetum*.

LITERATURA

- BRÓZ E. & PRZEMYSKI A. 1983 (1985). Występowanie *Helictotrichon planiculme* (Schrad.) Pilg. na polskim niżu. – *Fragm. Flor. Geobot.* **29**(1): 31–38.
- BRÓZ E. & PRZEMYSKI A. 2009. The red list of vascular plants in the Wyżyna Małopolska Upland (S Poland). – W: Z. MIREK & A. NIKEL (red.), Rare, relict and endangered plants and fungi in Poland, s. 123–136. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.
- FREY L. 1991. Taxonomy, kariology and distribution of selected genera of tribe *Aveneae* (Poaceae) in Poland: I. *Avenula*. – *Fragm. Flor. Geobot.* **35**(1–2): 101–137.
- FREY L. & PIĘKOŚ-MIRKOWA H. 2001. *Avenula planiculmis* (Schrad.) W. Sauer & Chmelitschek – owsica spłaszczona. – W: R. KAŻMIERCZAKOWA & K. ZARZYCKI (red.), Polska czerwona księga roślin. Paprotniki i rośliny kwiatowe, s. 453–455. Instytut Botaniki im. W. Szafera, Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- FREY L. & PIĘKOŚ-MIRKOWA H. 2008. Owsica spłaszczona *Avenula planiculmis* (Schrad.) W. Sauer & Chmelitschek. – W: Z. MIREK & H. PIĘKOŚ-MIRKOWA (red.), Czerwona księga Karpat polskich. Rośliny naczyniowe, s. 540–541. Instytut Ochrony Przyrody, Polska Akademia Nauk, Kraków.
- MEUSEL H., JÄGER E. & WEINERT E. 1965. Vergleichende Chorologie der Zentraleuropäischen Flora. s. 471 (Text) + s. 135 (Karten). G. Fischer, Jena.
- PAWŁOWSKI B. 1977. Szata roślinna gór polskich. – W: W. SZAFAER & K. ZARZYCKI (red.), Szata roślinna Polski **2**, s. 189–252. Państwowe Wydawnictwo Naukowe, Warszawa.
- PRZEMYSKI A. & PIWOWARSKI B. 2009. Unclear origin of the new locality of *Chamaecytisus albus* Rothm. (Hacq.) in Poland: a case of study. – *Acta Soc. Bot. Pol.* **78**(3): 235–239.
- ZAJĄC A. & ZAJĄC M. (red.) 2001. Atlas rozmieszczenia roślin naczyniowych w Polsce. s. xii + 714. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZAJĄC M. 1996. Mountain vascular plants in the Polish lowlands. – *Polish Bot. Stud.* **11**: 1–92.
- ZAJĄC M. & ZAJĄC A. 2009. Elementy geograficzne rodzimej flory Polski. s. 94. Nakładem Pracowni Chorologii Komputerowej Instytutu Botaniki Uniwersytetu Jagiellońskiego, Kraków.
- ZARZYCKI K. & SZELĄG Z. 2006. Red list of the vascular plants in Poland. – W: Z. MIREK, K. ZARZYCKI, W. WOJEWODA & Z. SZELĄG (red.), Red list of plants and fungi in Poland, s. 9–20. W. Szafer Institute of Botany, Polish Academy of Sciences, Kraków.

BARTOSZ PIWOWARSKI, *Zakład Taksonomii Roślin i Fitogeografii, Instytut Botaniki Uniwersytet Jagielloński, ul. Kopernika 27, PL-31-501 Kraków, Polska; e-mail: piwowarskib@gmail.com*

Przyjęto do druku: 16.02.2011 r.